

точною ознакою віддієслівного словотворення є взаємодія морфонологічних позицій. 4. Морфонологічна ідентичність вершинних дієслів у СГ дозволяє установити морфонологічний клас, для якого характерна морфонологічна будова й спрогнозована морфонологічна модель похідного.

Перспективу подальшого дослідження словотвірної морфонології віддієслівних дериватів вбачаємо у визначенні морфонологічних типів членованих девербативів у межах кожного морфонологічного класу, оскільки вони мають свою специфіку і не досліджені в сучасному мовознавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Данилина Н.И. Морфонологические системы в синхронии и диахронии (на материале неблизкородственных языков): автореф. дисс. ... докт. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка». Саратов, 2012. 38 с.
2. Демешко И.М. Морфонологические позиции и условия альтернатив в словообразовательных парадигмах отглагольных существительных в современном украинском языке. Актуальные вопросы современного словообразования: материалы междунар. науч. конф. / под общ. ред. Л.А. Араевой. Вып. 2. Кемерово: Кузбассвузиздат, 2008. С. 91–96.
3. Демешко І.М. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоелія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Таблиці, схеми: навч. посібник. Кіровоград: ПП «Авангард», 2013. 328 с.
4. Демешко І.М. Морфонологічні параметри суфіксів віддієслівного словотворення в українській мові. Наукові записки. Вип. 146. Серія «Філологічні науки». Кіровоград: Видавець В.Ф. Лисенко, 2016. С. 529–534.
5. Карпіловська Є.А. Кореневий гніздовий словник української мови. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2002. 910 с.

УДК 81'322.5'342'06 (477+478+710)

УКРАЇНСЬКЕ УСНЕ МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: ДЕВІАНТНІ ОРФОЕПІЧНІ ПРОЦЕСИ

UKRAINIAN ORAL SPEECH OF THE MODERN YOUTH: DEVIANT ORPHOEPIC PROCESSES

Дружинець М.Л.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент, докторант кафедри української мови

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Стаття присвячена українському усному мовленню на синхронному рівні, зокрема вимовним особливостям української мови. На основі соціопитування зроблено спробу виявлення, аналізу й опису девіацій, що виникають у результаті порушення нестійких норм орфоєпії (вимови шиплячих перед свистячим і навпаки, а також передньо-язикового [д] перед ними), залежно від регіону проживання – Південна / Західна / Центральна Україна. У компаративному аспекті подано вимову досліджуваних звукосполук молоддю різних країн (Україна, Канада, Молдова, Придністровська Молдавська Республіка). Виокремлено стійкі та слабкі норми вимови, вказано важливі вимовні проблеми та їхня органічність, що засвідчена історією.

Ключові слова: звукосполуки, соціопитування, девіації, українське усне мовлення, Південна / Західна / Центральна Україна.

Статья посвящена украинской устной речи на синхронном уровне, в частности, орфоэпическим особенностям украинского языка. На основе социопроса предпринята попытка выявления, анализа и описания девиаций, возникающих в результате нарушения неустойчивых норм орфоэпии, в частности, произношения шипящих перед свистящими и наоборот, а также переднеязычного [д] перед ними в зависимости от региона проживания – Южная / Западная / Центральная Украина. В компаративном аспекте представлено произношение исследуемых звукокомплексов молодежью разных стран (Украина, Канада, Молдова, Приднестровская Молдавская Республика). Выделены устойчивые и слабые орфоэпические нормы, указаны важные проблемы произношения и их органичность, подтвержденная историей.

Ключевые слова: звукокомплексы, социопрос, девиации, украинская устная речь, Южная / Западная / Центральная Украина.

The article is devoted to the Ukrainian oral speech at the synchronic level, in particular to the spoken features of the Ukrainian language. The attempt to reveal, analyze and describe the deviations which appear as a result of violations of unstable pronouncing norms was made on the basis of a sociolinguistic survey. In particular whistling sounds before sibilants and vice versa, also the alveolar consonant [d] is considered before sibilants depending on the sphere of activity of the respondents and their living environment depending on the region of residence – South or Western or Central Ukraine. In the comparative aspect, the pronunciation of the studied sound compositions by the youth of different countries (Ukraine, Canada, Moldova, Transnistrian) is presented. The important pronouncing problems which are evidenced by history and their organicity are indicated.

Key words: sound compositions, social surveys, deviations, Ukrainian oral speech Southern / Western / Central Ukraine.

Постановка проблеми. Володіння нормами літературної мови – запорука культури мовлення. Саме за допомогою цих норм у світі, державі, у найменшому куточку країни забезпечується спілкування і взаєморозуміння між усіма членами соціуму. Відхилення від загальноприйнятих, рекомендованих нормами літературної мови, правил використання слів, словосполучень та речень називають девіаціями. Правила ці формуються історично під впливом двох умов – системних закономірностей мовного устрою та деякого набору умовностей, що стосуються утворення і вимови окремих форм, слів та цілих виразів [5, с. 112]. Ф. Бацевич запропонував розподіляти невдачі, що виникають під час спілкування, на власне комунікативні та мовні девіації [2, с. 283]. На нашу думку, саме мовно-комунікативні девіації є причиною комунікативних непорозумінь між носіями мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Такі відхилення – девіації – стали предметом спеціального дослідження в сучасній комунікативній лінгвістиці, де вони трактуються як комунікативні невдачі, помилки, обмовки, описки, провали, пов'язані з мовною та комунікативною компетенцією учасників спілкування [1, с. 281]. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки створено концепції, за якими помилки досліджуються для вдосконалення мовлення, підвищення рівня грамотності мовців (Н. Бабич, М. Волощак, Н. Непийвода). Українську школу орфоєпії представляють Н. Тоцька, М. Жовтобрюх, М. Наконечний, М. Фащенко. Питання літературної вимови завжди цікавило й українських дослідників у діаспорі, про що свідчать публікації І. Огієнка, Я. Рудницького, О. Горбача. Попередниками в дослідженні окремих аспектів проблеми – передусім соціофонетичного опису українського мовлення – можна назвати Н. Тоцьку, Л. Прокопову [11], М. Фащенко [12].

Постановка завдання. Норми вимови сьогодні, на жаль, ігноровані, про що свідчать численні мовленнєві девіації респондентів. **Мета дослідження** – акцентувати увагу на відхиленнях молоді Західної / Південної / Центральної України

від загальноприйнятих, рекомендованих норм літературної вимови, зокрема на нестійких нормах. Об'єктом дослідження є українське мовлення молоді Одеської, Херсонської, Миколаївської (студенти-філологи українського та болгарського відділень Одеського національного університету імені І.І. Мечникова), Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської (студенти-філологи українського відділення Львівського національного університету імені Івана Франка), Черкаської, Дніпропетровської, Полтавської (студенти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького) областей та обласних міст. Предметом дослідження є володіння орфоєпічними нормами сучасної української мови, зокрема орфоєпією звукосполук (шиплячі перед свистячими та навпаки, африкатизація [д] перед свистячими та шиплячими). Наші завдання: проаналізувати мовлення українських респондентів, вказати стабільність та нестійкість тієї чи іншої норми; простежити відбиття вимови цих звукосполук у писемних пам'ятках та порівняти з мовленням українських респондентів зарубіжжя: Придністровська Молдавська Республіка (студенти різних курсів та факультетів Придністровського державного університету імені Т.Г. Шевченка), Республіка Молдова (студенти різних курсів і факультетів Бельського державного університету ім. Алеко Руссо), Канада (молодь різних сфер м. Торонто), адже носії української мови всього світу повинні дотримуватися єдиних норм, зокрема норм вимови, яким присвячена розвідка.

Виклад основного матеріалу. У мовленнєвому потоці шиплячі приголосні перед свистячими внаслідок регресивної асиміляції за місцем творення змінюються на свистячі: *бачишся* [бачи^в:а], *запорожці* [запороз'ц'і], *водицці* [водиц'і], свистячі приголосні перед шиплячими – на шиплячі: *безжалісний* [бе^ж:жал'існій], *віднісиш* [в'ід'іш:и]. Передньоязиковий приголосний [д] перед свистячими внаслідок регресивної асиміляції за способом творення змінюється на свистячий [дз], а за способом і місцем творення – на шиплячий африкат [дж]: [д] + [с] → [дзс]; [д] +

[ц] → [дзц]; [д] + [ш] → [джш]; [д] + [ч] → [джч]; [д] + [ж] → [джж]; [д] + [з] → [дзз] [4, с. 125].

У мовленні студентів філологічного факультету різні типи асиміляції в основних своїх виявах не зовсім підтверджують загальноприйняті кодифіковані норми, тому потребують спеціального аналізу. 52% молоді південної України (далі – ПУ), 62% – центральної України (далі – ЦУ) продемонстрували уподібнення свистячих наступним шиплячим: *розжувати* [рож:увати], *розчистити* [рожчисти^сти] і [рошчист и^сти], *розшити* [рош:ити], *безжально* [бе^ж:ално], *безшумно* [бе^ш:умно] і [бе^ж:шумно], *без джему* [бе^ж:джему], *жити* [ш:ити], *зчарувати* [шчарувати], *житися* [ж:ити^са], *з джерела* [ж дже^р:ела], *вивізиши* [вив^і:жши], *принісиши* [прин^і:ши], *мотузчин* [мотужчи^сн], *Парасчин* [парашчи^сн]. 48% респондентів ПУ, 38% ЦУ показали неправильну вимову: вимовляють чітко кожен звук ([сш] замість [ш:], [сч] замість [шч], [зш] замість [жш], [зч] замість [жч], [зж] замість [ж:], [здж] замість [ждж]) та допускають регресивну асиміляцію за глухістю без уподібнення до свистячого: ПУ – [розчистити], [розжувати], [розшити], [безжа^л:но], [беш^ш:умно] і [безш^ш:умно], [сші^сти], [счарува^сти], [житиса], [зджерел^са], [вів^і:жши], [прині^сши], [моту^счин], [пара^счин]; ЦУ – [моту^счин], [моту^счин], [моту^счин], [зші^сти], [счарува^сти], [зчарува^сти] [житис^с:а] [пара^счин], [зджерел^са]. У мовленні студентів Західної України (далі – ЗУ) теж спостерігається уподібнення свистячих наступним шиплячим: 50% респондентів підтверджують загальноприйняті кодифіковані норми у вимові слова *Парасчин* [пара^счин], 40% студентів – у вимові слова *мотузчин* [моту^счин], 35% – у вимові слова *принісиши* [прин^і:ши], 30% – у вимові слова *жити* [ш:іти], 25% – у вимові слова *зчарувати* [шчарува^сти], 20% – у вимові слова *вивізиши* [вів^і:жши], інші виходять за межі норми: [вів^і:сши] – 40%, [вів^і:жши] – 30%, [вів^і:ши] – 10%.

Свистячий перед шиплячим у префіксі роз-, у словах *розшити* ([рожші^сти] або [рош:іти]), *розжувати* [рож:ува^сти] правильно вимовили 60% студентів західної, 80% – південної, 90% – центральної зон, в інших інформантів простежується вплив орфографічної норми: [розші^сти], [розжува^сти] чи оглушення префікса с- – [росші^сти].

Варто зазначити, що 74% студентів Придністров'я підтверджують загальноприйняті кодифіковані норми під час вимови слова *жити* [ш:іти], 62% студентів – у вимові слова *зчарувати* [шчарува^сти], 86% молоді – у вимові слова *житися* [ж:іти^с:а], 64% інформантів –

у вимові з *джерела* [жджерел^са]. Свистячий перед шиплячим у префіксі роз- у слові *розжитися* [рож:іти^с:а] правильно вимовили 90%. Респонденти Канади продемонстрували володіння нормою під час вимови слів *принісиши* [прин^і:ши], *Парасчин* [парашчи^сн], *зжувати* [ж:увати]; у вимові слів *вивізиши*, *мотузчин* виходять за межі норми, зокрема під впливом південно-західного наріччя оглушують [з] і вимовляють [ш]: [вів^і:ши], [мотушчи^сн]. Майже всі студенти Молдови вимовляють чітко кожен звук, без уподібнення: [сш] замість [ш:], [сч] замість [шч], [зш] замість [жш], [зч] замість [жч], але [зж] вимовляють як [ж:] ([ж:увати]), тобто дотримуються орфографічної норми. Правопис із самого початку став головним чинником нормування й регулювання не лише писемної форми літературної мови, а й усної: написане сприймалось й сприймається більшістю носіїв літературної мови як норма вимови. Отже, правопис, що в багатьох моментах не відбивав панівних особливостей вимови в мові, завжди впливав на неї [10, с. 183]. На думку В. Бойка, орфоепічна норма не повинна далеко відходити від правопису, хоч і не треба прагнути до повної відповідності вимови й орфографічної норми [3, с. 41–42].

Наслідки асиміляції свистячого перед шиплячим засвідчують писемні пам'ятки XII – XIV ст.: *ижьженуть* (Єв. 1270, 20). Асиміляція свистячого перед наступним шиплячим відбита і в літописі С. Величка: *рожжаковало* (187), у фразеологічній збірці К. Зиновієва: *ро(ш)чину* (235) [9, с. 157], один раз у «Кобзарі» П. Гулака-Артемівського – *бряжчать* (15) та два рази в «Кобзарі» Є. Гребінки – *пидьижжає* (97), *зьижжає* (98). Частково цю вимовну особливість передано в повісті «Маруся» Г. Квітки-Основ'яненка – *приніши* (37); у рукописах Т. Шевченка: *ближченько* (61, I); у граматиці О. Павловського: *рожжалувався* (83), у словнику П. Білецького-Носенка: *дзижчати* (115) [8, с. 127]. Приклади свідчать, що в усному мовленні ця особливість простежувалася. Отже, у писемних пам'ятках переважає закріплена на письмі асиміляція свистячого перед шиплячим, а більший відсоток української молоді ігнорує ці тонкощі вимови.

85% студентів ПУ вимовляють правильно шиплячі перед свистячим в усіх запропонованих словах, а саме: *дивуєшся* [див^у:є^с:а], *милуєшся* [ми^л:у^є:а], *хусточці* [ху^с:о^ц:і]. Лише 21% українських філологів вимовляють правильно такі запропоновані слова, як: *книжці* [кни^з:ц^і], *відважся* [від^в:аз^с:а], *сващці*

[свас'ц'і], *мучся* [м'уц'с'а], *між дзеркалами* [м'ідззеркалами], *ніч дзеркальна* [п'іцдзеркальна], *річці* [ріц'і]. В інших 79% спостерігаємо таке: [жс'] замість [з'с'], [чс'] замість [ц'с'], [жц'] замість [з'ц'], [чц'] замість [ц':], [шс'] замість [с':], [шз] замість [жз]. Соцопитування в ЗУ показало, що правильно вимовляють лексеми *книжці* [книз'ц'і], *мучся* [м'уц'с'а], *свашиці* [свас'ц'і] 30% опитаних, інші опираються на орфографічні норми; а у вимові слова *відважся* [в'ідв'аж'с'а] всі респонденти ігнорують норму: [в'ідв'аж'с'а] – 70%, [в'ідв'аш'с'а] – 30%. У результаті соцопитування в ЦУ з'ясували, що молодь більше ознайомлена із загальноприйнятими нормами, адже, за даними досліджень, правильну вимову лексем *книжці* [книз'ц'і], *відважся* [в'ідв'аж'с'а], *свашиці* [свас'ц'і], *мучся* [м'уц'с'а], продемонстрували 54% респондентів. Що порівняно із ЗУ, ПУ свідчить про вищий рівень володіння орфоепічними нормами. Девіації поширені найбільше в словах [м'уц'с'а], [м'іжз'р'ами].

Найвні суттєві проблеми у вимові фонетичних слів: за результатами соцопитування, сполуку *лиш дзвін* [лиж дзі'ін] правильно вимовляє 40% інформантів західної, 40% – центральної і 50% – південної зон, сполуку *між дзеркалами* [м'із дзеркалами] – 10% студентів західної, 20% – південної та 20% – центральної зон, а словосполучення *ніч дзеркальна* [п'іц дзеркальна] більшість респондентів у всіх зонах вимовляють із відхиленням від норми: [п'іч дзеркална].

Соцопитування в ПМР показало, що дотримуються норми під час вимови слова *книжці* [книз'ц'і] 66% інформантів. Крім відсутності уподібнення внаслідок асиміляції, можемо спостерігати оглушення дзвінкого, що також є грубим порушенням норми. Таких самих помилок припустилися респонденти Канади під час вимови слів *смужці*, *зв'яжся*, *стежці*, студенти Молдови в орфоєпії лексем *зв'яжся*, *діжці* (вимовляють як [ш], а не [з'] звук, що позначається літерою *ж*). В озвученні лексеми *морочся* [мор'оц'с'а] останні відтворюють орфографічні норми [мор'очся]. Інші запропоновані слова (*дивуєшся*, *милуєшся*, *хусточці*) вимовлено з дотриманням орфоепічних норм, але студенти-інформанти філологічного факультету Бельського державного університету ім. Алеко Руссо (Молдова) без потреби пом'якшують [ч] та не уподібнюють його до [ц], що суперечить кодифікованій вимові. Варто зазначити, що палаталізований [ч] більш властивий російській мові, тому спостереження показує, що цей звук вживається переважно жителями міста, які спілкуються російською.

Асиміляцію шиплячого перед свистячим у писемних пам'ятках старої української літературної мови виявлено тільки у фольклорній збірці Климентія Зіновієва: *свасці* (225), але *мишиці* (231) [9, с. 157]. У досліджуваних пам'ятках нової української літературної мови послідовно передається на письмі асиміляція шиплячого перед свистячим у граматиці О. Павловського: *пресься* (91), *печуроцьці* (82), у творах П. Куліша: *запорозці*, *книжці*, *довідаєсся*. Зрідка представлена вимова [ш] перед свистячим як [с'] в альманасі «Русалка Дністрова»: *виберасся* (197), *зведєся* (100), але *нап'єшся* (18). Виразно зафіксовано вимову [шс] як [с'с'] у рукописах Т. Шевченка: *смієшся* (399), *птаства* (235). Вимова [чц] як [ц'ц'] започаткована ще в «Енеїді» І. Котляревського, а в рукописах Т. Шевченка передається двома літерами *цц* або однією *ц*: *вкупоци*, *хатиноци*, *ріцці*, *купоцици* [10, с. 182].

Асиміляцію передньоязикового приголосного [д] перед свистячим продемонстрували правильно як [д'з] лише 50% студентів філологічного факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серед опитаних студентів Львівського національного університету імені Івана Франка майже всі інформанти правильно вимовили слова *відзнака* [в'ідзн'ака] – 90%, *заводський* [заводз'к'ій] – 88%, *блюде* [бл'удце] – 80%, *від дзвінка* [в'ідз'в'інка] – 78%, але [в'іддз'в'інка] – 22%. Студенти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького продемонстрували неволодіння цією нормою (70%): [бл'уц'є] і [бл'удце], [в'ід'с'в'аткувати] [в'ідзнака], [в'ідд'з'в'інка], але лексеми *відцвісти* [в'ідцв'істи], *заводський* [зав'одз'к'ій] більшість опитаних вимовляють правильно.

Молодь Молдови у словах *відзнака*, *відцентровий*, *відзеркаля* чітко вимовляє [д] та [з], деякі оглушують їх, що є грубим порушенням мовної норми. Майже 80% канадців вимовляють [в'ід'знака] замість [в'ідз'знака], безперечно, впливає темп мовлення та відсутність теоретичних знань. *Від дзвінка* [в'ід'з'в'інка] озвучили правильно в ПМР 16% студентів, слово *відзнака* [в'ід'з'знака] – 20% респондентів, *відсвяткувати* [в'ід'з'с'в'аткувати] – 14% молоді, [в'ід'з'ц'в'істи] – 36% респондентів. Здебільшого цієї норми дотримуються студенти України, респонденти зарубіжжя опираються на норми орфографії чи підкреслюють неволодіння орфоепічною нормою.

Африкатизацію [т'], [д] засвідчено в літературній мові порівняно пізно – на початку XVIII ст.,

і то зрідка, у фразеологічній збірці Климентія Зіновієва: *у людського* (250), *вернеця* (240), *людзскости* [9, с. 158]. Значно переважають традиційні написання. Аффрикатизація [дж] перед наступним свистячим приголосним у досліджуваних історичних джерелах не передається [10, с. 183], отже цю норму відносимо до нестійкої.

Щодо переходу передньоязикового [дж] в африкат [джж] перед шиплячими, згідно із соціопитуванням західної зони, маємо: фонетичне *от джміль* [одж:м'іл'] вимовили правильно 60% респондентів, 55% опитаних володіють нормою під час вимови слова *відчистити* [в'іджчісти^ети], зі словом *віджити* [в'іджжіти] студенти впоралися краще, оскільки 90% прочитали правильно, а от слово *наладчик* [наладжчик] – тільки 10% вимовили правильно, інші виходять за межі кодифікації: [наладчик], [налатчик], слово *молодший* тільки 2% вимовили згідно з кодифікованими нормами, інші – з відхиленнями: [молодшій], [молотшій], [молодчій]. Не всі студенти володіють нормою вимови *під швом*: 10 % інформантів вимовляють правильно [п'іджшвóm], інші відтворюють норми орфографії [п'ідшвóm]. Лише 30% студентів-філологів українського відділення Одеського національного університету імені І.І. Мечникова знають про часткове африкативне уподібнення передньоязикового наступним шиплячим та африкатом, про що свідчить в основному правильна вимова: [дж] як [джж], [джш] як [джшш], [джч] як [джчч], [джж] як [джж:]. На жаль, не дуже відрізняється вимова молоді центральної зони України, адже, за даними досліджень, правильно вимовляють приголосний [дж] перед шиплячими лише 27%, найменше девіацій трапляється під час вимови [в'ідж:е^{ре}ла]. Що також свідчить про низький рівень володіння цією нормою вимови. За свідченням М. Фащенко, з 15 студентів першого курсу набору 1998 р. правильну вимову слів *порадься* та *підживити* не зафіксував ніхто, в основному вимова ототожнювалася з написанням [12, с. 379]. Такі девіації можемо спостерігати й зараз, хоч ситуація дещо краща.

Студенти Молдови вимовили [п'іджі^евити] замість [п'іджжі^евити], тобто не відбивають асиміляції за місцем та способом творення, інші представлені слова вимовляють згідно з орфографічними нормами. Респонденти-канадці припустилися помилки й у слові *відшукати*: [в'ітшукати] замість [в'іджшукати]. Слово *від-*

чистити студенти Придністровського державного університету імені Т.Г. Шевченка вимовили як [в'іджчісти^ети], тобто правильно, 14% респондентів, слово *віджати* [в'іджжіати] – 18%, слово *відшукати* [в'іджшукати] – 22%. Соціопитування показує, що оглушення дзвінких, які мають уподібнюватися, є типовою помилкою всіх учасників опитування з Канади, ПМР, Молдови.

Що стосується історичних пам'яток, то африкатизація [дж] перед шиплячими, за винятком одного слова *оджже* в граматиці О. Павловського, не відбита в пам'ятках XIX ст. У мовленні студентів, за спостереженням Л. Прокопової, Н. Тоцької, [дж] переходить у звичайний ффрикативний. Отже, нормативна вимова [дж] як африката перед свистячими та шиплячими приголосними сьогодні є важливою орфоепічною проблемою [11, с. 21]. Літературну вимову [джз] та [джж], зокрема асимілятивного характеру, як реалізацію слабкого [дж], часто порушено. Ю. Шевельов доводить питомість африката [джз] для української мови, оскільки система фонем української мови не мала дзвінкого відповідника [ц], у ній було вільне місце для [джз]. Аффрикатизація [дж] загалом є найменш засвоєним орфоепічним явищем [8, с. 131], оскільки її відносять до слабких норм української літературної мови.

Висновки. Отже, мовленнєві помилки дозволяють чіткіше окреслити норму та дослідити мовленнєві явища. Сучасна молодь Південної, Центральної України здебільшого дотримується двох законів орфоепії – вимови свистячих перед шиплячими та навпаки, однак труднощі виникають під час вимови [дж] перед свистячими та шиплячими. Останньою нормою володіють тільки студенти-філологи спеціальності «Українська мова та література», та й то, як бачимо з дослідження, не всі, тому її відносимо до нестійких, найчастіше порушуваних. Крім того, нестійкі норми вимови звукосполук не відбито в пам'ятках XIX ст. або засвідчено зрідка. Сучасна молодь Західної України продемонструвала краще володіння нормами вимови [дж] перед шиплячими та свистячими, ніж нормами вимови свистячих перед шиплячими та навпаки. Орфоепічні девіації були пов'язані із впливом орфографії чи оглушення, яке властиве південно-західному наріччю. І, безперечно, ті норми вимови звукосполук, які тривалий час фіксувалися на письмі в XIX ст., є стійкимим в усному мовленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф. Вступ до лінгвістичної прагматики. К.: Академія, 2011. 304 с.
2. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології: моногр. Львів: Видавничий центр Львівського націон. університету, 2000. 237 с.
3. Бойко В. Проблема орфоєпії української мови. Мовознавство. № 11. 1937. С. 41–46.
4. Бондар О., Карпенко Ю., Микитин-Дружинець М. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. К.: ВЦ «Академія», 2006. 367 с.
5. Горбаневский М., Караулов Ю., Шаклеин В. Не говори шершавым языком. О нарушениях норм литературной речи в электронных и печатных СМИ. М.: Галерея, 2000. 272 с.
6. Горпинич В. Русско-украинский орфоэпический словарь. К., 1992. 254 с.
7. Дружинець М. Українське мовлення сучасної молоді України та зарубіжжя: нестійкі норми вимови. Мова: класичне – модерне – постмодерне. К., 2017. Вип. 3. С. 219–227.
8. Дружинець М. Українське усне мовлення за Кобзарями-першодруками Тараса Шевченка (1840), Петра Гулака-Артемівського (1877), Євгена Гребінки (1878). Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства. 2016. № 26. С. 125–131.
9. Микитин М. Відбиття народного мовлення у фольклорній збірці «Вірші. Приповідки або те(ж) прислів'я] посполитые...» Климентія Зіновієва. Мова та стиль українського фольклору. К.: ІЗМН, 1996. С. 154–160.
10. Микитин М. Кодифікована вимова звукосполук у пам'ятках XIX ст. Записки з українського мовознавства. 2003. № 12. С. 180–188.
11. Прокопова Л. Соціофонетичний нарис українського мовлення сучасної молоді. Мовознавство. 1990. № 6. С. 17–26.
12. Фащенко М. До проблем орфоєпії. Записки з українського мовознавства. 2000. № 9. С. 369–380.

УДК 811.161.2'373.46:666.3/7

**СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
УКРАЇНСЬКОЇ КЕРАМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ****STRUCTURAL AND GRAMATIC CHARACTERISTICS
OF UKRAINIAN CERAMIC TERMINOLOGY****Золота О.В.,***аспірант кафедри української мови та літератури
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Стаття продовжує цикл публікацій автора, присвячених вивченню керамічної термінологічної лексики. Досліджено структурно-граматичні характеристики субмови кераміки. Визначено структурні типи керамічних лексем (терміни-слова і терміни-символи). Проведено класифікацію однокомпонентних номінацій. Проаналізовано символні лексичні одиниці керамічної галузі. Подано граматичну характеристику номінативних термінологічних одиниць кераміки.

Ключові слова: термін, керамічна термінологія, керамічний термін, термін-символ, однокомпонентна номінація, термін-епонім.

Статья продолжает цикл публикаций автора, посвященных изучению керамической терминологической лексики. Исследованы структурно-грамматические характеристики метаязыка керамики. Определены структурные типы керамических лексем (термины-слова и термины-символы). Проведена классификация однокомпонентных номинаций. Проанализированы символичные лексические единицы керамической отрасли. Представлена грамматическая характеристика номинативных терминологических единиц керамики.

Ключевые слова: термин, керамическая терминология, керамический термин, термин-символ, однокомпонентная номинация, термин-эпоним.

The article continues the cycle of author's publications devoted to the study of ceramic terminological vocabulary. The structural-grammatical characteristics of the submixture of ceramics have been studied. The structural types of ceramic lexemes (terms-words and terms-symbols) are defined. Classification of one-component nominations has been conducted. The symbolic lexical units of the ceramic branch are analyzed. The grammatical description of nominative terminological units of ceramics is given.

Key words: term, ceramic terminology, ceramic term, term-symbol, one-component nomination, term-eponym.